

Τα απώτατα όρια προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης των δημοσιογράφων

Στην παρούσα υπόθεση, το ΕΔΔΑ έκρινε πως δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ αναφορικά με την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης, δεδομένου ότι η παρέμβαση στο εν λόγω δικαίωμα του προσφεύγοντος δημοσιογράφου δικαιολογήθηκε από τα εθνικά δικαστήρια με «σχετικούς και επαρκείς» λόγους, σε συμφωνία με την παρ. 2 του άρθρου 10 για τους περιορισμούς της έκφρασης και, ειδικότερα, την αναγκαιότητα της παρέμβασης αυτής σε μία δημοκρατική κοινωνία.

άρθρο 10 της ΕΣΔΑ – προστασία της ελευθερίας της έκφρασης – παράνομη δημοσιοποίηση μαρτυρικών καταθέσεων και παράνομα καταγεγραμμένων συνομιλιών στο πλαίσιο δημοσιογραφικής εκπομπής με περιεχόμενο το στήσιμο αγώνων στο ελληνικό ποδόσφαιρο – υπέρβαση των ορίων υπεύθυνης δημοσιογραφίας – σύμφωνη κρίση των εθνικών δικαστηρίων με τις αρχές του άρθρου 10 ΕΣΔΑ – περιθώριο εκτίμησης των εθνικών δικαστηρίων – παρέμβαση στην ελευθερία της έκφρασης του προσφεύγοντος η οποία προβλέπεται στον νόμο και επιδιώκει νόμιμο σκοπό – παρέμβαση στην ελευθερία της έκφρασης του προσφεύγοντος αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία – καμία παραβίαση του άρθρου 10 ΕΣΔΑ – κριτήρια ελέγχου του ΕΔΔΑ όσον αφορά την ισορροπία ανάμεσα στην ελευθερία της έκφρασης δημοσιογράφου και την ιδιωτική ζωή δημόσιου προσώπου – σχέση της παρούσας υπόθεσης με την παλαιότερη νομολογία του ΕΔΔΑ σε ζητήματα ελευθερίας της έκφρασης με εναγόμενη την Ελλάδα – ομοιότητες και διαφορές με τη νομολογία αυτή

ΕΔΔΑ, Προσφυγή Νο 28345/16, Υπόθεση Θωμαΐδης κατά Ελλάδας, απόφαση της 7ης Μαΐου 2024 του Τρίτου Τμήματος

Το 2012, στο πλαίσιο δημοσιογραφικών εκπομπών του προσφεύγοντος στην τηλεόραση με θέμα την κατάσταση και αναδιοργάνωση του ελληνικού ποδοσφαίρου, δημοσιεύθηκαν αποσπάσματα μαρτυρικών καταθέσεων καθώς και αρχεία υποκλοπών συνομιλιών, από τα οποία προέκυπταν υπόνοιες δωροδοκίας και στησίματος αγώνων εκ μέρους τρίτου προσώπου, προέδρου ελληνικού ποδοσφαιρικού συλλόγου. Ο τελευταίος άσκησε αγωγή κατά του προσφεύγοντος δημοσιογράφου για προσβολή της προσωπικότητάς του, με θετικό αποτέλεσμα, καθώς ο προσφεύγων υποχρεώθηκε σε καταβολή αποζημίωσης για ηθική βλάβη. Η σχετική απόφαση δεν άλλαξε ούτε στον δεύτερο βαθμό, αλλά ούτε και σε επίπεδο Αρείου Πάγου.

Στη συνέχεια, ο προσφεύγων κατέφυγε ενώπιον του ΕΔΔΑ διαμαρτυρόμενος ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν παραβιάσει το δικαίωμά του στην ελευθερία έκφρασης, όπως αυτό προστατεύεται στο πλαίσιο του άρθρου 10 ΕΣΔΑ. Υποστήριξε, ειδικότερα, ότι αποτελούσε δημοσιογραφικό του καθήκον η δημοσίευση των σχετικών με το στήσιμο ποδοσφαιρικών αγώνων πληροφοριών, διότι αποτελούσε για την εποχή ένα αθλητικό ζήτημα που συγκέντρωνε σημαντικό δημόσιο ενδιαφέρον.

Από την πλευρά της, η εναγόμενη Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η παρέμβαση στην ελεύθερη έκφραση του προσφεύγοντος ήταν αναλογική και αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία, καθώς οι σχετικές αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων ήταν σύμφωνες με τα κριτήρια και τη νομολογία που έχει αναπτύξει επί του θέματος το ΕΔΔΑ.

Το ΕΔΔΑ, με την απόφασή του στις 7 Μαΐου 2024, έκρινε πως ο προσφεύγων είχε υπερβεί τα όρια της υπεύθυνης δημοσιογραφίας και ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν ενεργήσει εντός του περιθωρίου εκτίμησής τους, επιτυγχάνοντας μία δίκαιη ισορροπία ανάμεσα στα αντικρουόμενα συμφέροντα της κρίσιμης υπόθεσης. Επομένως, δεν εντόπισε καμία παραβίαση του άρθρου 10.

I. Πραγματικά περιστατικά – Επιχειρήματα των διάδικων μερών

Στις 22 Οκτωβρίου και 12 Νοεμβρίου 2012 μεταδόθηκαν σε πανελλήνια εμβέλεια 2 τηλεοπτικές εκπομπές με κεντρικό παρουσιαστή τον προσφεύγοντα δημοσιογράφο, έχοντας ως βασικό θέμα την αναδιοργάνωση των εθνικών πρωταθλημάτων ποδοσφαίρου. Στο πλαίσιο των εκπομπών αυτών, τόσο ο προσφεύγων, όσο και προσκεκλημένο πρόσωπο, δικηγόρος και πρόεδρος ελληνικού ποδοσφαιρικού συλλόγου, προέβησαν σε διάφορους χαρακτηρισμούς καθώς και στη δημοσίευση μαρτυρικών καταθέσεων και καταγραφών συνομιλιών με τις οποίες απηθύναν κατηγορίες προς τον Β.Μ., πρόεδρο έτερου ελληνικού ποδοσφαιρικού συλλόγου και αντιπρόεδρο της Ελληνικής Ποδοσφαιρικής Ομοσπονδίας εκείνη την εποχή, με αντικείμενο την απόπειρα δωροδοκίας διαιτητών με σκοπό το στήσιμο ποδοσφαιρικών αγώνων. Πρέπει να σημειωθεί ότι είχε ήδη ξεκινήσει από το 2011 ποινική έρευνα με τις ίδιες κατηγορίες κατά διάφορων παραγόντων του ελληνικού ποδοσφαίρου, συμπεριλαμβανομένου και του Β.Μ.

Οι δηλώσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα την άσκηση αγωγής εκ μέρους του Β.Μ. κατά του προσφεύγοντος, με αντικείμενο την προσβολή της προσωπικότητάς του. Σε πρώτο βαθμό, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά, με την απόφαση υπ' αριθμ. 2891/2013, έκρινε πως η δημοσίευση των σχετικών καταθέσεων, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο προσφεύγων επέτρεψε την έκφραση των σχολίων του προσκεκλημένου στην εν λόγω εκπομπή, πρόσβαλαν την τιμή και τη φήμη του Β.Μ., χωρίς να συμβάλουν ουσιαστικά στη γενικότερη ενημέρωση του κοινού για το θέμα της αναδιοργάνωσης του ελληνικού ποδοσφαίρου. Συνακόλουθα, το Πολυμελές Πρωτοδικείο καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε καταβολή αποζημίωσης 10.000 ευρώ υπέρ του Β.Μ.

Το αποτέλεσμα αυτό δεν ανετράπη σε δεύτερο βαθμό. Το Εφετείο Πειραιά (απόφαση υπ' αριθμ. 186/2014) τόνισε ότι το περιεχόμενο των κρίσιμων τηλεοπτικών εκπομπών, με τον τρόπο που διαμορφώθηκε από τον προσφεύγοντα δημοσιογράφο, είχε ως στόχο την προσβολή του Β.Μ., χωρίς καμία συνεισφορά στην ενημέρωση του κοινού, το οποίο γνώριζε ήδη πολλές από τις πληροφορίες που δημοσιεύθηκαν.

Τέλος, σε επίπεδο αναίρεσης, ο Άρειος Πάγος, με την απόφαση υπ' αριθμ. 1158/2015, ενέκρινε τις προαναφερόμενες αποφάσεις, συμφωνώντας πως τα σχετικά τηλεοπτικά προγράμματα συνιστούσαν προσβολή σε βάρος του Β.Μ., ενώ θεώρησε πως οι αποφάσεις αυτές ήταν συμβατές με το περιεχόμενο του άρθρου 10 ΕΣΔΑ και του άρθρου 14 του Συντάγματος για την ελευθερία του Τύπου, καθώς και τις σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα (άρθρα 57, 59, 914, 932). Παράλληλα, ο Άρειος Πάγος δεν έκανε δεκτό τον ισχυρισμό του προσφεύγοντος περί δημοσιογραφικής ελευθερίας, επαναλαμβάνοντας στην ουσία τις διατυπώσεις των προγενέστερων αποφάσεων και καταλήγοντας, συνεπώς, στο συμπέρασμα ότι η παρέμβαση στην ελευθερία του προσφεύγοντος ήταν αναλογική των περιστάσεων.

Εντός του πλαισίου αυτού, ο προσφεύγων κατέφυγε στο ΕΔΔΑ, ισχυριζόμενος ότι παραβιάστηκε το δικαίωμά του στην ελευθερία της έκφρασης κατά το άρθρο 10 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι το περιεχόμενο των εκπομπών δεν αφορούσε την ιδιωτική ζωή του Β.Μ. αλλά τον δημόσιο ρόλο του. Επιπλέον, τόνισε ότι ο ίδιος είχε διαχωρίσει τη θέση του από τα σχόλια του προσκεκλημένου, ενώ η αποζημίωση που κλήθηκε να καταβάλει ήταν δυσανάλογη και θα μπορούσε να αποθαρρύνει άλλους δημοσιογράφους από το να ασκήσουν ουσιαστικά τα δημοσιογραφικά τους καθήκοντα.

Στον αντίποδα, η Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι ο περιορισμός στην ελευθερία της έκφρασης του προσφεύγοντος και ο τρόπος που χειρίστηκαν το ζήτημα τα εθνικά δικαστήρια ήταν πλήρως

* ΜΔΕ, Ασκ. Δικηγόρος, Υπότροφος «Ε. Βασιλακάκη», ΚΔΕΟΔ

συμβατοί με τη νομολογία του ΕΔΔΑ και το περιθώριο εκτίμησής τους, επεδίωκε τον θεμιτό σκοπό της προστασίας της υπόληψης του προσώπου-δέκτη των κρίσιμων σχολίων, ενώ τόνισε και τον παράνομο χαρακτήρα της απόκτησης των καταθέσεων και καταγραφών που δημοσιεύθηκαν. Με άλλα λόγια, η σχετική παρέμβαση ήταν το αποτέλεσμα της ορθής εξισορρόπησης των αντικρουόμενων συμφερόντων στην υπόθεση, δηλαδή της ελευθερίας της έκφρασης του προσφεύγοντος, από τη μια πλευρά, και της προστασίας της ιδιωτικής ζωής του Β.Μ., και κατ' επέκταση του άρθρου 8 ΕΣΔΑ, από την άλλη.

Στην απόφασή του, το Δικαστήριο του Στρασβούργου παρέπεμψε σε πρώτη φάση στις παλαιότερες αποφάσεις, επίσης ελληνικού ενδιαφέροντος, *Καψής και Δανίκας* και *Κουτσογιάννης και Πανταζής*¹, αναφορικά με τις σχετικές με τη σχολιαζόμενη απόφαση διατάξεις του Συντάγματος, του Αστικού και Ποινικού Κώδικα. Επίσης, αναφορά γίνεται και στο Προεδρικό Διάταγμα 77/2003 που αποτελεί τον Κώδικα Δεοντολογίας δημοσιογράφων και, συγκεκριμένα, στα άρθρα που απαγορεύουν τη δημοσιοποίηση πληροφοριών που αποκτήθηκαν με παράνομα μέσα, αλλά και εγγράφων που σχετίζονται με τρέχουσα ποινική έρευνα, εκτός από πολύ εξαιρετικές περιστάσεις².

II. Η απόφαση του ΕΔΔΑ επί της ουσίας

Ελλείπει οποιουδήποτε ζητήματος σχετικά με το παραδεκτό της προσφυγής, το ΕΔΔΑ εξέτασε απευθείας την ουσία της υπόθεσης.

Το Δικαστήριο, στη δική του ανάλυση, ασχολήθηκε αποκλειστικά με το ζήτημα του αν η παρέμβαση στην ελευθερία της έκφρασης του προσφεύγοντος ήταν αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 10 ΕΣΔΑ, δεδομένου ότι οι άλλες δύο προϋποθέσεις (η πρόβλεψη της παρέμβασης στον νόμο και η προστασία κάποιου θεμιτού σκοπού) πληρούνταν χωρίς καμία αμφιβολία. Σαφώς, το ΕΔΔΑ δεν ξεχνά την πολύ μεγάλη σημασία του Τύπου και την άσκηση της δικής του ελευθερίας της έκφρασης στην ομαλή λειτουργία μίας δημοκρατικής κοινωνίας, ωστόσο τονίζει παράλληλα πως η ελευθερία αυτή πρέπει να ασκείται με καλή πίστη, στο πλαίσιο της υπεύθυνης δημοσιογραφίας. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, το στοιχείο αυτό έχει σημασία ιδίως όσον αφορά μια εκκρεμή ποινική διαδικασία, προκειμένου να διασφαλιστεί η μυστικότητα της σχετικής έρευνας αλλά και το τεκμήριο αθωότητας των εμπλεκόμενων προσώπων. Ακόμη και αν η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που δημοσιεύθηκαν είχε ήδη παραβιαστεί, όπως φαίνεται ότι συνέβη και στο πλαίσιο της σχολιαζόμενης απόφασης, το γεγονός αυτό από μόνο του δεν δικαιολογεί την περαιτέρω διάδοσή τους, εφόσον δεν έχει δώσει τη συγκατάθεσή του το ενδιαφερόμενο πρόσωπο³. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η παρέμβαση στο άρθρο 10 ΕΣΔΑ θα πρέπει να δικαιολογείται με σχετικούς και επαρκείς λόγους⁴.

Εν τέλει, το ΕΔΔΑ προχώρησε στην εξέταση επιμέρους κριτηρίων για τη στάθμιση μεταξύ της ελευθερίας της έκφρασης και της ιδιωτικής ζωής του άρθρου 8 ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, το

¹. ΕΔΔΑ *Καψής και Δανίκας κατά Ελλάδας* (Προσφυγή Νο 52137/12), απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2017, παρ. 18-19· ΕΔΔΑ *Κουτσογιάννης και Πανταζής κατά Ελλάδας* (Προσφυγές Νος 54608/09 και 54590/09), απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2015, παρ. 22-23, 25. Στις αποφάσεις αυτές, εκτός από τα προαναφερόμενα άρθρα του Αστικού Κώδικα, αναφέρονται επίσης τα άρθρα 14 και 25 του Συντάγματος για την ελευθερία του Τύπου και την κατάχρηση δικαιώματος, αντίστοιχα, τα άρθρα 361, 362 και 367 του Ποινικού Κώδικα για τα σχετικά εγκλήματα κατά της τιμής και ο νόμος 1178/1981 για την αστική ευθύνη του Τύπου.

². Βλ. παρ. 19-20 της σχολιαζόμενης απόφασης.

³. Ibid, παρ. 23· ΕΔΔΑ *N.Đ. κατά Κροατίας* (Προσφυγή Νο 36908/13), απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου, παρ. 100.

⁴. ΕΔΔΑ *Bédat κατά Ελβετίας* (Προσφυγή Νο 56925/08), απόφαση της 29ης Μαρτίου 2016 του Τμήματος Ευρείας Σύθεσης, παρ. 48. Γενικότερα, η λογική της απόφασης *Bédat* φαίνεται να διαπνέει έντονα τη σχολιαζόμενη απόφαση, κρίνοντας με βάση την ομοιότητα των πραγματικών περιστατικών των δύο υποθέσεων και του αποτελέσματός τους, τις αρκετές παραπομπές σε αυτή εντός της απόφασης *Θωμάϊδης* και, συνακόλουθα, τον τρόπο εξέτασης των κριτηρίων εξισορρόπησης της ελευθερίας της έκφρασης με την ιδιωτική ζωή, που θα εξεταστούν αμέσως παρακάτω. Σημαντική διαφορά, βέβαια, ανάμεσα στις δύο αποφάσεις, που πρέπει να σημειωθεί, αποτελεί το γεγονός ότι, στην *Bédat*, το εμπλεκόμενο πρόσωπο δεν άσκησε κάποιο ένδικο μέσο κατά της δημοσιοποίησης των στοιχείων που τον αφορούσαν, κάτι που φυσικά συνέβη στο πλαίσιο της σχολιαζόμενης απόφασης και γι' αυτό άλλωστε εκλείπει και οποιαδήποτε μειοψηφούσα γνώμη επί του θέματος, ενώ το στοιχείο αυτό σχολιάζεται στην *Bédat*. Βλ. συναφώς τη διαφωνούσα γνώμη του Δικαστή López Guerra, παρ. 14-15.

Δικαστήριο του Στρασβούργου αναφέρθηκε, πρώτον, στον παράνομο χαρακτήρα της απόκτησης των μαρτυρικών καταθέσεων και των καταγεγραμμένων συνομιλιών που μεταδόθηκαν κατά τη διάρκεια των εκπομπών, στοιχείο που δεν θεωρήθηκε καθοριστικό για το ίδιο μιν, αλλά επηρέασε σε σημαντικό βαθμό την καλή πίστη του προσφεύγοντος, καθώς δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι δεν γνώριζε τη σχετική παρανομία. Δεύτερον, έκρινε πως ο προσφεύγων στόχευε μέσω της διαμόρφωσης των εκπομπών του σε μια συναισθηματικά φορτισμένη κάλυψη της υποτιθέμενης ευθύνης του Β.Μ. για τους στημένους αγώνες, ώστε να φθάσουν οι θεατές σε ένα προκατειλημμένο συμπέρασμα σε βάρος του, χωρίς να δίνεται η δυνατότητα στον τελευταίο να απαντήσει στο πλαίσιο των εκπομπών αυτών. Τρίτον, η δημοσιοποίηση των σχετικών πληροφοριών δεν συνέβαλε ουσιαστικά στην ενημέρωση του κοινού, αλλά οι σχετικές εκπομπές αποτέλεσαν βάση για τη συνέχιση της προσωπικής διαμάχης του προσκεκλημένου δικηγόρου με τον Β.Μ. Τέταρτον, όπως προαναφέρθηκε, το γεγονός ότι οι καταγεγραμμένες συνομιλίες είχαν ήδη δημοσιευθεί, δεν επηρεάζει την εξακολούθηση της ανάγκης για τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής του εμπλεκόμενου προσώπου και της αμεροληψίας του δικαστικού συστήματος. Πέμπτον, οι δημοσιοποιήσεις επηρέασαν αρνητικά όχι μόνο τη φήμη του Β.Μ., αλλά πιθανώς είχαν επέκταση και στην απόλαυση της ιδιωτικής του ζωής. Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε, ενόψει των παραπάνω, πως το ποσό της αποζημίωσης που κλήθηκε να καταβάλει ο προσφεύγων ήταν εύλογο, τηρουμένων των αναλογιών⁵.

Όπως προκύπτει, το ΕΔΔΑ ακολούθησε εν τοις πράγμασι την ανάλυση που έκαναν τα εθνικά δικαστήρια στην υπόθεση. Οι τρεις εθνικές αποφάσεις, που προαναφέρθηκαν, καταλήγουν στα ίδια συμπεράσματα, όπως και το ΕΔΔΑ με τη χρήση των κριτηρίων της νομολογίας του. Συνεπώς, όπως έκρινε και το ίδιο στη σύνοψή του, δεν είχε κανέναν λόγο να απομακρυνθεί από τις αποφάσεις αυτές, καταλήγοντας στο ότι η κρίσιμη παρέμβαση πληρούσε τις προϋποθέσεις της παρ. 2 του άρθρου 10 ΕΣΔΑ, και δεν εντόπισε καμία παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης⁶.

Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει το ΕΔΔΑ με μια, ομολογουμένως, αρκετά σύντομη απόφαση, παραπέμποντας επανειλημμένα στις εθνικές αποφάσεις, οι οποίες, σύμφωνα με τη διατύπωση της απόφασης, ενσωμάτωσαν επί της ουσίας τις αρχές της νομολογίας του Δικαστηρίου. Ως γνωστόν, εξάλλου, το ΕΔΔΑ τα τελευταία χρόνια έχει εισέλθει σε μια φάση «διαδικαστικής φύσεως», κατά την οποία, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, δεν εξετάζει εκ νέου και αναλυτικά την υπόθεση που έχει ενώπιόν του, αλλά ελέγχει την ορθή εφαρμογή της νομολογίας του από το εναγόμενο κράτος και, εφόσον διαπιστώσει ότι αυτό συμβαίνει πράγματι, «υποχωρεί» έναντι των εθνικών πορισμάτων⁷. Τη «στροφή» αυτή μπορεί να την διαπιστώσει κανείς και στο πλαίσιο της σχολιαζόμενης απόφασης⁸.

III. Ο συσχετισμός της απόφασης Θωμαΐδης με τη γενικότερη νομολογία ελληνικού ενδιαφέροντος περί ελευθερίας της έκφρασης

Γενικότερα, το ΕΔΔΑ έχει ασχοληθεί έντονα στη νομολογία του με το ζήτημα της στάθμισης της ελευθερίας της έκφρασης, από τη μια πλευρά, και της προστασίας της υπόληψης των τρίτων, και κατ' επέκταση της ιδιωτικής ζωής των τελευταίων, από την άλλη⁹. Στο πλαίσιο της νομολογίας αυτής, η οποία καταρχάς παρέχει ένα σημαντικό επίπεδο προστασίας στην ελευθερία της έκφρασης του Τύπου, το Δικαστήριο του Στρασβούργου έχει αναπτύξει μια σειρά κριτηρίων που λαμβάνει υπόψιν του, τα οποία στην ουσία ομοιάζουν με τα κριτήρια της σχολιαζόμενης απόφασης. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, το περιεχόμενο της επίμαχης δημοσίευσης, η συμβολή της στην ενημέρωση του κοινού για ένα ζήτημα γενικού

⁵. Βλ. παρ. 30-37 της σχολιαζόμενης απόφασης.

⁶. Ibid, παρ. 38.

⁷. R. SPANO, The Future of the European Court of Human Rights – Subsidiarity, Process-Based Review and the Rule of Law, HRLR, 2018, σσ. 480-481.

⁸. Βλ. παρ. 29 της σχολιαζόμενης απόφασης.

⁹. Ibid, παρ. 30, 35, 38 της σχολιαζόμενης απόφασης περί της εξισορρόπησης των αντικρουόμενων συμφερόντων της υπόθεσης.

ενδιαφέροντος, το αντικείμενο της δημοσίευσης, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο αυτή αφορά την ιδιωτική ή δημόσια ζωή του θιγόμενου προσώπου, ο τρόπος απόκτησης των κρίσιμων πληροφοριών, καθώς και η βαρύτητα της κύρωσης που επιβλήθηκε στον εκάστοτε προσφεύγοντα¹⁰.

Παράλληλα, το ΕΔΔΑ έχει τονίσει ότι οι εκφράσεις που έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την με πρόθεση προσβολή του δέκτη δεν προστατεύονται από το άρθρο 10 ΕΣΔΑ¹¹. Αν και το ΕΔΔΑ έχει δεχθεί πως ένας βαθμός έντασης και σοβαρότητας στα σχετικά σχόλια είναι επιτρεπτός για ζητήματα δημόσιου ενδιαφέροντος, σε κάθε περίπτωση, ο δημοσιογράφος δεν πρέπει να υπερβαίνει ορισμένα όρια, αλλά να ενεργεί, όπως προαναφέρθηκε, καλόπιστα και υπεύθυνα¹².

Όσον αφορά συγκεκριμένα την Ελλάδα, πρέπει να γίνει δεκτό πως η χώρα μας έχει ένα αρκετά εκτεταμένο παρελθόν, συνήθως όχι τόσο θετικό, με αρκετές καταδικαστικές αποφάσεις σε βάρος της αναφορικά με την παραβίαση του άρθρου 10 ΕΣΔΑ. Για τους σκοπούς του παρόντος σχολιασμού εν προκειμένω, στενά συνδεδεμένες με τη σχολιαζόμενη απόφαση είναι οι αποφάσεις εκείνες οι οποίες αφορούν παραβιάσεις της ελευθερίας της έκφρασης λόγω καταδικαστικών αποφάσεων πολιτικών δικαστηρίων κατά του Τύπου λόγω προσβολών προσωπικότητας¹³. Συνεπώς, θα ήταν θεμιτή μια σύντομη παρουσίαση της λογικής των αποφάσεων αυτών προκειμένου να εντοπιστούν οι ομοιότητες και οι διαφορές με την παρούσα απόφαση.

Μέσα από την εξέταση των αποφάσεων αυτών, μπορεί να παρατηρήσει κανείς πως, σε πρώτη φάση, τα εθνικά δικαστήρια, τόσο στις παλαιότερες υποθέσεις, όσο και στην παρούσα, χρησιμοποιούν τον όρο «αναγκαία» προκειμένου να κρίνουν αν οι επίδικοι χαρακτηρισμοί/συμπεριφορά του προσφεύγοντος συνέβαλαν ουσιαστικά στην ενημέρωση του κοινού¹⁴. Ωστόσο, η διαφορά της απόφασης *Θωμαϊδής* με τις προγενέστερες υποθέσεις έγκειται στο γεγονός ότι, στο πλαίσιο της πρώτης, οι κρίσιμες εθνικές αποφάσεις χρησιμοποιούν την έννοια της αναγκαιότητας σε συνδυασμό με τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, η οποία οριοθετεί ακριβώς τον βαθμό της αναγκαιότητας μιας έκφρασης και τον περιορισμό της σε μία δημοκρατική κοινωνία¹⁵. Με άλλα λόγια, δεν αποτελεί αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων να υποδείξουν το ύψος που θα έπρεπε να έχει ο εκάστοτε προσφεύγων, αλλά να τοποθετήσουν την κρίσιμη έκφραση στο συνολικό πλαίσιο της υπόθεσης ώστε να αξιολογήσουν την πρόθεση των προσφευγόντων¹⁶. Επομένως, όπως προκύπτει στην παρούσα υπόθεση, η υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης από τον προσφεύγοντα προέκυψε από την εξέταση της στάσης του τελευταίου σε σχέση με τους χαρακτηρισμούς του προσκεκλημένου δικηγόρου και την ένταξή της στο γενικότερο πλαίσιο των εκπομπών και της συζήτησης που διαδραματιζόταν εκείνη την εποχή.

Επιπλέον, τη δική του σημασία έχει και ο νόμιμος (ή παράνομος) χαρακτήρας του τρόπου με τον οποίο αποσπάστηκαν οι κρίσιμες πληροφορίες. Για παράδειγμα, στην υπόθεση *Alpha Δορυφορική*, το ΕΔΔΑ, σε συμφωνία με το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ) που είχε επιβάλει το κρίσιμο διοικητικό πρόστιμο σε εθνικό επίπεδο και το ΣτΕ, έκρινε πως δύο σχετικά με την υπόθεση βίντεο είχαν ληφθεί σε ιδιωτικό χώρο, χωρίς τη συναίνεση του

¹⁰. Γ.Ε. ΑΥΔΙΚΟΣ, Ελευθερία της Έκφρασης και ΕΣΔΑ, οι Αποφάσεις του ΕΔΔΑ κατά της Ελλάδας και η Εκτέλεσή τους, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σσ. 8-9.

¹¹. ΕΔΔΑ *Rujak κατά Κροατίας* (Προσφυγή No 57942/10), απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2012, παρ. 29. Βλ. και παρ. 10 της σχολιαζόμενης απόφασης για τα σχόλια που κρίθηκαν προσβλητικά εν προκειμένω.

¹². Γ.Ε. ΑΥΔΙΚΟΣ, ό.π., σσ. 9-10.

¹³. Σε διάκριση με τις παραβιάσεις του άρθρου 10 λόγω δυσανάλογων ποινικών κυρώσεων που επιβλήθηκαν από τα εθνικά δικαστήρια.

¹⁴. Βλ. παρ. 14-15 της σχολιαζόμενης απόφασης: ΕΔΔΑ *Η Αυγή Εκδοτικός και Δημοσιογραφικός Οργανισμός Α.Ε. και Κάρης κατά Ελλάδας* (Προσφυγή No 15909/06), απόφαση της 5ης Ιουνίου 2008, παρ. 13· ΕΔΔΑ *Κουτσογιάντος και Πανταζής κατά Ελλάδας* (Προσφυγές Nos 54608/09 και 54590/09), απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2015, παρ. 13· ΕΔΔΑ *Δημητρίου κατά Ελλάδας* (Προσφυγή No 62639/12), απόφαση της 11ης Μαρτίου 2021, παρ. 19.

¹⁵. Βλ. παρ. 38 της σχολιαζόμενης απόφασης: Γ.Ε. ΑΥΔΙΚΟΣ, ό.π., σσ. 47-48.

¹⁶. ΕΔΔΑ *Καψής και Δανίκας κατά Ελλάδας* (Προσφυγή No 52137/12), απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2017, παρ. 38.

θιγόμενου, ο οποίος θα προσδοκούσε τον σεβασμό της ιδιωτικότητάς του στους χώρους αυτούς¹⁷. Αντίστοιχα, όπως προαναφέρθηκε, το ΕΔΔΑ, σε συμφωνία με τα εθνικά δικαστήρια, απέδωσε αρκετή έμφαση στον παράνομο χαρακτήρα των καταθέσεων και συνομιλιών που δημοσιοποιήθηκαν στην παρούσα υπόθεση.

Τέλος, γίνεται φανερό πως το ΕΔΔΑ, στις πιο πρόσφατες αποφάσεις του, δεν επαναλαμβάνει εκτενώς τις αρχές της νομολογίας του επί του θέματος, αλλά, όπως ειπώθηκε, εξετάζει τη λήψη υπόψιν τους από τις εθνικές αρχές. Το στοιχείο αυτό μπορεί να γίνει αντιληπτό στην απόφαση *Λυπαρής*, στην οποία το Δικαστήριο αναγνώρισε την παραβίαση του άρθρου 10 μέσα από μια πολύ συνοπτική διατύπωση της παράλειψης αυτής¹⁸. Αντίθετα, τα κριτήρια αυτά χρησιμοποιήθηκαν ορθά από τα εθνικά δικαστήρια στη σχολιαζόμενη απόφαση, ενόψει των παραπομπών του ΕΔΔΑ στις αποφάσεις τους.

Συνολικά, την ειδοποιό διαφορά των προαναφερόμενων αποφάσεων με την παρούσα αποτελεί η παράλειψη (ή, εν προκειμένω, η ύπαρξη) της αναλυτικής εξέτασης της νομολογίας του ΕΔΔΑ από τα ελληνικά δικαστήρια, εξέταση η οποία θα οδηγούσε και σε έναν «χαλαρότερο» έλεγχο από το ΕΔΔΑ της σχετικής στάθμισης που πραγματοποιήσαν. Δηλαδή, η χρήση των κριτηρίων αυτών μπορεί να αποτελέσει ακόμη και καθοριστικό στοιχείο προκειμένου να διαπιστωθεί, εκ μέρους του Δικαστηρίου, παραβίαση ή όχι του άρθρου 10 ΕΣΔΑ¹⁹.

IV. Συμπεράσματα

Αν και θα χρειαστούν αρκετές αποφάσεις ακόμη προκειμένου να μπορεί να ειπωθεί πως τα ζητήματα της ελευθερίας της έκφρασης υπό το άρθρο 10 αντιμετωπίζονται σε πλήρη συμφωνία με τη νομολογία του ΕΔΔΑ, η απόφαση *Θωμαΐδης* έχει, σε γενικές γραμμές, θετικό πρόσημο, καθώς αναγνώρισε την ενσωμάτωση των ερμηνευτικών αρχών του Στρασβούργου από τα ελληνικά δικαστήρια. Πράγματι, η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί ένα δικαίωμα που απολαμβάνει υψηλή προστασία από το ΕΔΔΑ, ιδίως αναφορικά με τον Τύπο, ωστόσο υπάρχουν ορισμένα ακραία όρια τα οποία δεν πρέπει να παραβιάζονται. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, τα όρια αυτά, κυρίως μέσα από την πρόθεση για προσβολή του θιγόμενου προσώπου, και η έλλειψη ουσιαστικής ενημέρωσης του κοινού αποτέλεσαν τα «κλειδιά» για την καταδίκη σε αποζημίωση του προσφεύγοντος, προσέγγιση που επικροτήθηκε από το Δικαστήριο.

¹⁷. ΕΔΔΑ «*ALPHA ΔΟΥΡΥΦΟΡΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ*» κατά Ελλάδας (Προσφυγή Νο 72562/10), απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2018, παρ. 62-65. Βέβαια, πρέπει να τονιστεί πως το Δικαστήριο αναγνώρισε εν τέλει παραβίαση του άρθρου 10 ΕΣΔΑ, λόγω της ύπαρξης και τρίτου βίντεο, το οποίο ελήφθη σε δημόσιο χώρο και άρα δεν θα έπρεπε να κριθεί επί της ουσίας παράνομο από τις εθνικές αρχές.

¹⁸. ΕΔΔΑ *Λυπαρής* κατά Ελλάδας (Προσφυγή Νο 6047/14), απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2022, παρ. 13.

¹⁹. Γ.Ε. ΑΥΔΙΚΟΣ, ό.π., σσ. 66, 70.